

ÀFRICA AUSTRAL

L'ombra de Sud-Àfrica plana sobre el magnicidi

MOÇAMBIC SENSE SAMORA MACHEL

La inesperada i tèrbola mort del líder de Moçambic, Samora Machel, esdevinguda a finals del mes d'octubre passat, encara no s'ha aclarit. Tres mesos després encara no estan clares les circumstàncies exactes de l'accident d'aviació que va acabar amb la vida del líder moçambiqueny i segurament no se sabrà mai amb absoluta certesa què va arribar a passar. Com tampoc no s'ha arribat a esbrinar mai com van acabar les seves vides, entre les restes d'avions desapareguts en estranys accidents, tants altres líders polítics com el xinès Lin Piao, el portuguès Sa Carneiro, el bolivià René Barrientos, el panameny Omar Torrijos, el suec Hammarskjöld entre els més significatius d'una llarga llista.

Aquesta vegada es parla d'una forta tempesta, però el cert és que l'avió que transportava Samora Machel va caure en territori sud-africà i el règim de Pretòria ha estat assenyalat massa sovint pels seus veïns com a culpable de projectar la seva ombra d'agressivitat sobre tota l'àrea africana meridional, com per no sospitar ara que hagi pogut tenir molt a veure amb aquest magnicidi.

Però l'interrogant que queda obert sobre aquesta mort no té gaire importància comparat amb la incògnita sobre futur que espera a Moçambic, con siderat un país al peu de l'abisme, tant per les seves precàries condicions econòmiques, com per la situació de setge que imposa al règim de Maputo la guerrilla pro-occidental de la RENAMO (Resistència Nacional de Moçambic), inspirada per Sud-àfrica. Precisament, coincidint amb la mort de Samora Machel, les agències d'informació van difondre el rumor, ja estès unes setmanes abans, que l'anomenada guerrilla «contra»

moçambiquenya era a les portes de la capital del país. I això no podia semblar gens exagerat a ningú perquè la RENAMO (creada l'any 1.976 per André Matade i André Matzangaissa —mort l'any 1.979—, tots dos antics membres del governamental FRELIMO (Front d'Alliberament de Moçambic), amb el suport llavors de l'aleshores règim racista de Rhodèsia, se sabia ja de feia temps que controla la pràctica totalitat de les àrees rurals del territori moçambiqueny. Com també se sap que, si bé en un primer moment la seva infraestructura va finançar-la un home de negocis portuguès, Jorge Jardim, posseïdor d'enormes in

teressos colonials a Moçambic, finalment se n'acabaria fent càrrec el règim sud-africà, que és qui ha donat l'empenta definitiva a la seva lluita. En aquests moments el poder d'aquesta guerrilla, armada principalment amb material de l'exèrcit colonial portuguès, arriba al punt que calen uns dotze mil soldats de l'Estat veí de Zimbabue estacionats en territori de Moçambic per tal d'assegurar el trànsit de la via fèrria que uneix la frontera d'aquest país de l'interior de l'Àfrica Austral amb el port marítim de Beira, a l'oceà Índic.

Fins a la independència de Zimbabue, la RENAMO feia operacions de saqueig en una zona geogràfica limitada a la frontera amb aquest país. A partir, però, de l'any 1.980, en què va entrar en contacte amb els serveis secrets de Sud-àfrica, és quan la RENAMO comença les accions veritablement espectaculars que han posat contra la paret el règim marxista de Maputo. Primer va ser la voladura de la presa de Cabora Bassa, considerat l'embassament d'aigua més gran de l'Àfrica Negra. Més tard, el desembre del 1.982, la «contra» moçambiquenya es va encarar contra les reserves petrolíferes de Beira i les va destruir en la seva major part. Posteriorment s'han tallat les comunicacions entre la capital i les regions agrícoles durant llargs períodes de temps, a l'hora que s'incrementaven les accions adreçades directament a causar el terror entre la població civil. L'agost del 1.983 la RENAMO va segrestar 24 cooperants soviètics en una mina de Zambezie. Contra això, els esforços del minso exèrcit moçambiqueny, d'uns quinze mil homes (contra altres

tants de la RENAMO) en comptades ocasions han servit d'alguna cosa. Més aviat aquests esforços sempre han estat completament insuficients i va ser precisament aquesta impossibilitat de derrotar-los al camp de batalla el que va induir Samora Machel el dia 16 de març del 1.984 a firmar l'històric acord de N'komati (riu fronterer entre Moçambic i Sud-àfrica) pel qual els dos estats es comprometien a no donar ajut a les guerrilles de la RENAMO i al Congrés Nacional Africà, respectivament, i a impedir l'ús dels seus respectius territoris en accions d'agressió al veí. L'acord va ser acomplert escrupolosament per part moçambiquenya —inclosa l'expulsió de la guerrilla anti-apartheid sud-africana de l'ANC del seu territori—, però no, en canvi, per part de Pretòria. La RENAMO ha continuat des de llavors, amb el suport de Sud-àfrica, assetjant les forces governamentals del FRELINO.

Davant aquesta traïció, i desencisat per l'escàs resultat econòmic del règim, Samora Machel, en una nova maniobra equilibrada, va intentar un acostament als Estats Units que es va traduir en un ajut de Washington per valor de quinze milions de dòlars i la integració del país dins alguns organismes de caràcter occidental com són la Convenció de Lomé, el Banc Mundial o el Fons Monetari Internacional. Aquest acostament a Occident no va agradar gens a Sud-àfrica, que de forma significativa no s'ha estat de demostrar que li fa més por un veí negre pro-occidental que no pas marxista, i això s'ha fet palès amb el renovat impuls que Pretòria ha donat a la guerrilla de la RENAMO, i que gràcies

al qual ara mateix la situació de setge que viu el règim de Maputo és tant desesperada que podria obligar de nou Moçambic a llençar-se als braços de Moscou altre cop. De moment, però, Maputo continua decidit a seguir la via tot just inaugurada de mantenir l'equidistància dels Estats Units i de la Unió Soviètica.

Cul-de-sac econòmic

Econòmicament, el boicot de Pretòria contra Moçambic també és asfixiant. Si bé Portugal va ser el colonitzador polític de Moçambic, el seu veritable colonitzador econòmic ha estat Sud-àfrica. I ho demostren uns quans fets ben evidents: tota la xarxa moçambiquenya de transports està traçada en funció dels interessos del gegant del sud, bona part també de la maquinària i de les instal·lacions industrials de l'escàs aparell productiu que hi van deixar els portuguesos necessiten recanvis o primeres matèries i productes manufacturats o semi-manufacturats que s'han d'obtenir de Sud-àfrica.

Al mateix actual ministre d'economia, Magid Osman, no li falten arguments, tots ben objectius, per explicar la catastròfica situació de l'economia moçambiquenya, després d'onze anys d'independència. Alguns d'aquests arguments són, per exemple: la fugida dels dos-cents cinquanta mil colons portuguesos que controlaven tota l'economia del país i que van deixar una herència de més de deu milions d'habitants analfabets, d'entre una població total de tretze milions, a més de, com hem dit, una indústria en estat embrionari i amb dependència total de l'exterior, sobre tot de Sud-àfrica. A excepció d'algunes exportacions agrícoles, les úniques fonts de divises eren les transferències en «rands» (la moneda nacional sud-africana) dels cent-vint mil moçambiquenys que treballaven a les mines sud-africanes i els drets que Pretòria i Zimbabwe pagaven a Maputo per la utilització dels seus excel·lents ports marítims de l'oceà Índic.

Totes aquestes fonts de divises es van estancar amb la independència. Però malgrat tot, la República Popular de Moçambic va aconseguir, fins que va arribar el moment que es van esgotar les seves reserves d'or i divises, mantenir un ritme d'activitat econòmica normal i fins i tot superior,

l'any 1.981. Quan es van acabar les reserves, però, el daltabaix econòmic no es va fer esperar, agreujat, a més a més, per una sèrie de calamitats naturals: sequeres, inundacions catastròfiques i per l'escalada de les accions de la guerrilla de la RENAMO.

Els dirigents de Maputo no acaben, però, de ser prou objectius quan responsabilitzen de l'actual situació econòmica de cul-de-sac només a Sud-àfrica i a la RENAMO, perquè s'obliden d'una raó també de prou pes que contribueix en gran mesura a mantenir la precària situació de subdesenvolupament: la falta de quadres dirigits qualificats tècnicament, més

que no pas ideològicament, per administrar i encapçalat de forma mínimament acceptable l'enorme sector estatal constituït per empreses i béns dels ex-colons.

La deficient capacitat d'aquests quadres dirigits per impulsar millores en el desenvolupament social i econòmic s'ha fet evident els últims anys a Moçambic, quan després d'una dècada d'economia nacionalitzada, avui només s'aconsegueix obtenir menjar al mercat nere, la coneguda «candong», a uns preus prohibitius.

Jordi Duch i Sesplugues

L'HEREU DE MACHEL

L'elegit nou líder de Moçambic, Joaquim Chissano, com a hereu de Samora Machel, té 47 anys, és un ex-cap del Govern Provisional implantat el dia 25 de juny del 1.975 i un veterà de la guerrilla independentista del FRELIMO que es va acabar transformant en partit únic del govern al Tercer Congrés del 1.977. En el moment de la mort de Machel, Chissano ocupava el càrrec de ministre d'afers estrangers i se'l considerava autèntic dofi del president. Aparentment semblava ocupar el segon lloc en la línia de successió, després de Marcelino Dos Santos, l'ideòleg del partit, que finalment ha estat descartat per suposades raons de mala salut.

A Chissano se'l considera l'home capaç de liberalitzar el règim sense sobresalts. Ell mateix va fer els honors a aquesta consideració en el discurs d'intencions pronunciat després de la seva elecció, amb una crida a l'obertura cap a Occident. En aquest sentit va dir que es tractaria de «la continuació de la línia d'independència per la via de la diversificació de les dependències», que va propugnar Samora Machel al final de la seva vida.

Chissano és conscient, però, que per aconseguir-ho caldrà fer abans un esforç aferrissat de pacificació del país. Entre d'altres raons perquè aquesta és la primera condició que Washington va imposar a Moçambic el mes de setembre de l'any passat quan Samora Machel hi va viatjar amb la finalitat d'obtenir suport econòmic. L'Administració Reagan va exigir concretament i en primer lloc l'acabament de la guerra i la firma d'un acord amb la RENA-

Joaquim Chissano

REUTER

MO, per poder obtenir el seu suport sense reserves en la lluita contra el subdesenvolupament.

Segurament Chissano ho acceptarà de bon grat i emprendre ben aviat els primers passos d'una negociació amb la guerrilla «contra» moçambiquenya, tal com ja es proposava de fer Samora Machel. Com ell, Chissano està decidit a donar bona prova de moderació per fer entendre a les potències occidentals que la defensa dels seus interessos a l'Àfrica Austral passa pel necessari suport als dirigits de Maputo. ■

J.D.